

Duchovní souvislosti v utváření lidského organismu

Pátá přednáška

Duchovní souvislosti při utváření lidského organismu III.

Rudolf Steiner

GA 218

Dornach, 23. října 1922

Charakteristika starého světlého věku. Podstata nemoci a zdraví. Poměr člověka ke světlu. Nemoc a léčení v temném věku. Nový poměr ke světlu dnes; pohyblivé poznání. Událost Kristova a oživení mrtvého světla.

Viděli jste již z různých dřívějších pozorování, že nepoužívám rád frázi „...žijeme v přechodné době...“. Totiž každá doba je dobou přechodnou od něčeho dřívějšího k něčemu pozdějšímu, a vždy se jedná jen o to, jak dalece je nějaká doba dobou přechodnou ve smyslu, co vlastně přechází?

V naší době skutečně existuje pro toho, kdo může nahlížet do duchovního světa, velmi důležitý přechod, na nějž poukazovala již moudrost nejstarších dob. V těch epochách, v nichž se vpravdě ještě hovořilo o duchovním světě, i když ze starých snivých poznatků, se vždy říkalo, že se po uplynutí jisté doby ukončí temný věk a počne se věk světla. Zkoumáme-li slova dávných mudrců a bereme-li je vážně, tak skutečně dospíváme k tomu, že minili dobu kolem přelomu 19. a 20. století, v níž právě žijeme, že bude tento přechod od temného věku k věku světla. Není ale potřeba pouštět se do toho, abychom pomocí antroposofie obnovovali dávnou snovou moudrost. Říkal jsem častěji, že tak tomu naprosto není, a že u antroposofie se jedná o to, co se dnes může nazývat duchovním bádáním. Antroposofie nemá být obnovováním nějaké dávné moudrosti, nýbrž poznáváním v přítomnosti. Ale v této věci, vzhledem k přechodu z temného věku do světla musí současné poznání naprosto souhlasit s dávnou moudrostí. Sice nemůžeme z vnějšího hlediska říci, když si všimáme přítomných událostí, že bychom vstupovali jako lidstvo (zejména jako lidstvo civilisované Evropy), z horších poměrů do lepších. Ale na druhou stranu je přece pravda, co dávná moudrost mínila tímto přechodem do světlého věku, a co my

dnes musíme mínit zas Je třeba věcem správně rozumět. Chtěl bych nejprve vysvětlit na příkladu, jaký je v tomto smyslu míněn rozdíl mezi věkem světla a věkem temným. Lidé, kteří kdysi, snad v 5. předkřesťanském tisíciletí, hovořili o takovémto temném a světlém věku, pokládali tento temný věk za následek dřívějšího temného věku a vyslovovali mínění, že potom, co tento temný věk nějakou dobu potrvá, nadejde opět věk světlý. Bude tedy poučné pohlédnout nazpět, čím se lišil v podstatných lidských záležitostech věk světla, který kdysi existoval a který tu byl asi v 7.-8.

předkřesťanském tisíciletí, čím se tento věk světla lišil od pozdějšího temného věku, z kterého my lidé máme nyní vystoupit.

Chtěl bych to, jak jsem řekl, osvětlit na příkladu, na příkladu léčení Tento příklad se dá velmi dobře použít, neboť lze na něm velmi mnohé vidět. V onom dávném věku světla se totiž neléčilo tím, že se pohlíželo na fyzické tělo člověka. Na to se vůbec nemyslelo. Nehovořilo se vůbec v onom dávném věku světla o nemoci v takovém smyslu, jako se dnes hovoří o nemoci (tak se ale v budoucnu hovořit přestane). V oněch dávných dobách se jim jevilo, že člověk prožívá v tom či onom směru nějaký úpadek svých orgánů, že v tom či onom směru nebyl právě zdrav, ale nehovořilo se přitom o nemoci, nýbrž říkalo se: existuje nějaká smrt, a ta se člověka zmocňuje. A pohlíželo se pak na jakýsi boj mezi životem a smrtí v onom případě, kdy dnes říkáme, že je člověk nemocný. Tedy v oněch dávných dobách se nehovořilo o zdraví a nemoci, nýbrž hovořilo se o tom, když člověk v našem dnešním smyslu onemocněl, že v něm bojuje smrt. A na uzdravení se pohlíželo jako na přemožení smrti Hovořilo se vlastně o životě a smrti; nemoc byla jen speciálním případem smrti, řekl bych, malým umíráním, zdraví pak bylo životem.

Proč se tak hovořilo? Hovořilo se tak z toho důvodu, že se tehdy léčilo éterické tělo člověka. Tehdy se jaksi nestarali o fyzické tělo člověka, nýbrž se léčilo jediné éterické tělo člověka. Jak se to dělalo? Řekněme, že byl člověk napaden něčím, co my dnes nazýváme zápallem plic, pneumonií. Nemoc měla tehdy poněkud jiný průběh, ale byla to forma této nemoci. Tehdy se říkalo: Tento člověk se stal příliš silně závislým na pozemské krajině, v níž žije. Vždyť to bylo v dobách, kdy putování lidí, kdy opuštění rodného místa, bylo vzácnějším jevem, než je tomu dnes. Většina lidí zůstávala po celý svůj život na tom místě, kde se narodila. Proto bylo zřejmé, že se člověk stal příliš silně závislý na tom místě na Zemi, kde žil. V oněch dávných dobách se vědělo zcela zřetelně: Člověk měl již před- zemský život a určil si svým osudem sám v předzemském životě své pozemské místo. Proto se vědělo: Když je člověk před svým čtyřicátým rokem, nebo ještě dříve, napaden zápallem plic, potom si možná nezvolil zcela správně své pozemské místo. Nehodí se správně k jeho pozemskému pobytu. Jeho nemoc se odvozovala od poměru jeho lidské organisace k pozemskému místu, na němž člověk žil.

Když člověk žije zde na Zemi, tak je příliš závislý na tomto místě na Zemi, a musíme ho vyléčit tím, že ho vnitřně osvobodíme od vnější závislosti na tomto místě Země. To lze dosáhnout tím, že ho přivedeme do souvislosti s okolním kosmem, s vnějším nebeským světem. Říkalo se, že to bylo nebe, co bylo domovinou člověka před tím, než přišel na Zem. Nyní se nehodí správně na toto místo na Zemi a musí se

vyléčil tím, že ho přivedeme do správného vztahu ke kosmu. A to se činilo asi takto: Je potřeba toho člověka, protože je v něm příliš mnoho zemských vlivů, protože je v něm jaksi příliš síly tíže a toho, co s tíží souvisí, musíme ho učinit lehčím, musíme do něho vnést nadzemské síly. Věděli, že nadzemské síly působí v těch či oněch rostlinných květech. Tedy se zpracovaly ty či ony květy tak, aby se z nich získala šťáva. Řekli si: tato rostlina kvete v určité roční době, kvete vlivem kosmu v této roční době. Potom se vyzkoumalo, nakolik je člověk právě touto roční dobou ovlivňován. Za tím účelem byly vyhledávány v dávných dobách závislosti člověka na nebeských jevech podle horoskopu.

A dávalo se potom člověku jako léky to, co přivádělo jeho éterické tělo do všeobecných rytmů. Jestliže je toto člověk, potom je toto jeho éterické tělo, a on onemocněl pneumonií z toho důvodu, protože se jeho éterické tělo v krajině plic příliš silně přizpůsobuje Zemi (modře), poněvadž síly Země na něho mají příliš velký vliv. Nyní mu podáváme šťávy z rostlinných květů, které v něm působí a které síly Země přemáhají. Ve šťávě se mu podaly síly, které ho přivedly do souvislosti s kosmem. Tím se usilovalo uvést celé éterické tělo do správných kmitů, aby se jednotlivé nesprávné kmity vyrovnaly. Tedy vždy se ptali: Co musíme učinit s éterickým tělem? Proč bylo vůbec možné takto postupovat? Mohlo se to z toho důvodu, protože byla zřetelná představa o lidském éterickém těle. V oněch dávných dobách se nevidělo pouze fyzické tělo člověka, nýbrž se vidělo fyzické tělo zářit, vidělo se tělo éterické. Člověk byl světelnou bytostí a jako posuzujeme dnes podle inkamátu, když je člověk např. bledý, že je nemocný, tak se posuzoval jeho zdravotní stav podle zabarvení těla éterického, když se stalo např. červeným nebo modrým nebo zelenavým. Na čem se tedy zakládalo poznání člověka v tehdejší době? Na tom, co bylo v člověku světlem. To se musí brát zcela doslova - byl to věk světla, byl to světlý věk, v němž se skutečně želo, co v člověku žilo jako světlo.

Pozorujete-li z dnešního hlediska člověka podle zdraví a nemoci, tak shledáte, že i dnes musí být řečeno toto: Světlo má nesmírně silný vliv na lidské zdraví. Člověk se musí snažit o to, aby přiváděl do svého organismu správná množství světla. Víte, že děti, které nemají v útlém věku dostatek světla, propadají křivici, nebo i jiným nemocem, které také souvisí s nedostatkem světla (mohou ovšem souviset také s jinými věcmi, nikdy nelze odvozovat nějakou nemoc jen z jedné příčiny). Ale právě křivice souvisí silně s nedostatkem světla. Rozhodně lze konstatovat, že křivici jsou velice vystaveny děti, které bydlí ve městech v bytech, kam přichází málo světla; oproti tomu děti, které mohou být v přiměřené míře vystavovány světlu, velmi málo inklinují ke křivici. Také dnes tedy můžeme říci, že člověk do sebe přijímá světlo. Ale toto světlo, které dnes člověk do sebe přijímá, je - smím-li se tak vyjádřit - světlem minerálním. Člověk na Zemi přijímá světlo, které je ze Slunce vyzařováno na minerály a od nich zpět odráženo, nebo světlo přímo ze Slunce. A je to světlo minerální, padá i na louky, na stromy. Je k nám přiváděno minerálním způsobem. Je to mrtvé světlo, které dnes nasáváme svou kůží, celým svým člověkem. V tom dávném světlém věku, který předcházel věku temnému, si lidé byli vědomi toho, že toto mrtvé světlo pro ně nemá žádný význam. Takové věci vůbec neví dnešní historik, ani kulturní historik.

Světlo, které my dnes tak velice oceňujeme, to nebylo pro dávné lidstvo vůbec něčím tak hodnotným. Vnímali rozdíl mezi světlem, kterého si cenili, a světlem, kterého si ceníme my, asi tak, jako když na stole máme talíř s koláčem a u něj příbor: jíme koláč, ale talíř a příbor jsou jen u toho, ty nejíme. Tak bylo pro dávné lidi u toho, co oni oceňovali jako světlo, přítomno to, co my dnes oceňujeme jako světlo. Ale to, co oni oceňovali, to přichází z říše rostlin. To my dnes již vůbec nepřijímáme tím způsobem, jak se to přijímalo v dávném světlém věku. Dnes se radujeme, můžeme-li vyjít na slunce. Dávný člověk se radoval, když šel po louce, lesem, protože on do sebe nasával svou pokožkou to světlo, které nejprve nasál les, které bylo v lese oživeno, bylo oživeno na louce. A to druhé, mrtvé světlo, to byl jakýsi přídavek. Pro nás se stal tento přídavek hlavní věcí. Dávný člověk žil ve světle, které mu dávaly květiny, které mu dávaly stromy lesa. Pro něho to bylo pramenem vnitřního prostoupení živým světlem, vnitřním živoucím světlem, a ne světlem mrtvým, Nemáme vůbec žádnou představu o tom se svou abstraktní radostí z lesa, se svou abstraktní radostí z květin, se vším tím, co je v podstatě, abych tak řekl, v kosmickém smyslu šosácké. Jakkoli ještě je to velmi krásné, ale je to šosácké v protikladu k tomu, jaké existovalo vnitřní duševní jásání u dávného člověka při pohledu na les, při pohledu na vše, co tu venku žilo. Dávný člověk se cítil spojen se svými stromy, s tím, čím byla rostlina právě pro něj vhodná. Dávný člověk cítil sympatii a antipatii co nejživěji s tou či onou rostlinou. Jdeme např. takovými loukami, jaké jsou kolem Goetheana na podzim. Usuzujeme šosácky, že ocún (*colchicum autumnale*) je krásný. Dávný člověk šel kolem této rostliny tak, že zesmutněl, že jeho pokožka dokonce poněkud vyschla, když šel kolem ocúnu. Pociťoval dokonce něco jako zplihnutí vlasů. Kdežto když šel kolem červeně kvetoucích rostlin, dejme tomu kolem takových rostlin, jako je vlčí mák, jeho vlasy se načechraly, zvláčněly, staly se hebkými. Tedy světlo rostlinného světa absolutně spoluprožíval. Takovým byl světlý věk a podle toho se řídil jeho celý kulturní život, podle toho se řídil také ve svém léčení, to znamená, že mohl bojovat proti smrti tím, že pozoroval a léčil éterické tělo.

Takové působení ještě dlouho doznávalo, a vidíme, když se vracíme ke starší řecké medicíně, k Hippokratovi, jak se tam hovoří o šťávách člověka, o černé a světlé žluči, o krvi a slizu. Tím byly vlastně míněny vzpomínky na dávný světlý věk. Sliz byl míněn pro tělo éterické, krev pro ony vibrace, které v éterickém těle způsobuje tělo astrální atd. Tyto dozvuky byly ještě zde a v podstatě až v době Galéna, když vzešlo také pro ostatní kulturní život počítání s pouhým fyzickým světem, nabylo nazírání na člověka fyzického charakteru, pokud šlo o jeho léčení.

Naplno tomu bylo v první polovině 15. století, to se již vůbec nic nevědělo o éterickém těle, ba dokonce ani to ne, jak se ono tělo vyjadřuje v temperamentech, a jen se pohlíželo víc a více pouze na fyzické tělo člověka. Ale i starší fyzická medicína byla ještě něčím jiným, než se stala později, zejména v 18. a 19. století. Stará fyzická medicína měla ještě stále tradice, přinejmenším z dřívějšího léčení pomocí éterického těla, a máme z oné starší evropské medicíny dojem, že se udržely staré zásady a přenesly se jen na fyzické. Nahlíželo se však jaksi na fyzický lidský organismus neustále pod vlivem organismu éterického. Teprve v novější době, v době Koperníka,

v době Galilea, počalo se pozorovat stále více pouze fyzické tělo člověka, a přestávalo se vědět, co dřívější doby zcela přesně věděly.

Vždyť dnes se smýšlí takto: Když jí člověk tu nebo onu látku, která se nalézá venku v přírodě, tak zůstává v lidském organismu v podstatě tou samou látkou. To však není pravda. Přibližně stejné zůstávají snad jen soli, ale vše to (říkal jsem to včera), co je z říše zvířecí a rostlinné, to se stává v lidském organismu zcela jiné. Lidský organismus to vše úplně proměňuje. Vědělo se, že fyzický organismus člověka ve svém vnitřním složení „není z tohoto světa“, a vědělo se, že onemocnění není ničím jiným, než pokračováním toho, co se děje lidským jídlem. A v jisté době, zvláště mezi arabskými lékaři, se pohlíželo na každé trávení jako na částečný proces nemoci. O trávení existovalo mínění, které vůbec není nesprávné, že totiž když člověk jedl, přiváděl do sebe něco cizorodého a tím byl vlastně nemocen, musel pak svým vlastním organismem tuto nemoc přemáhat. Takže člověk vlastně neustále žije v jakési „malé nemoci“, v jakémsi „malém přemáhání nemoci“, v „malém léčení“. Jídlem se stáváme nemocnými a jeho strávením se uzdravíme. Toto bylo poměrně po dlouhou dobu, zejména mezi arabskými lékaři, názorem, který je naprosto správný, neboť neexistuje žádná hranice mezi tím, co se dnes nazývá stravou zdravou a stravou, která činí člověka nemocným. Uvažte, jak je snadné, abychom se jídlem pokazili. To, co můžeme ještě normálně přemoci, přechází rychle do toho, co již přemoci nemůžeme, a potom jsme nemocní. Ale nelze tu vést pevnou hranici. Právě tak jako v případě pohmožděnin nelze vést jen tak beze všeho hranici mezi tím, co se srovná přirozeným způsobem samo, a tím, co se musí přemoci procesem léčení.

Podobně je zcela dobrým zvykem, že si někdo přisoluje, někdo si to musí opepřit a někdo posypat paprikou, není-liž pravda. Prostě nemůže to jídlo bez dalšího snášet, tak si ho upravuje. Zde opět není žádná hranice, pro někoho je léčivým prostředkem pepř nebo paprika, někdo použije přípravek z říše minerální, aby ozdravil své trávení. To je jedno, zda to dává jako přísadu k jídlu nebo jako medicínu, zkrátka zde nevede žádná ostrá hranice.

Tedy co se přesně vědělo, je toto: Přijímá-li člověk něco do sebe z vnějšího světa, tak ubližuje svému vnitřnímu organismu a musí to bezpodmínečně překonávat. A je jedno, zda si zarazil do těla rezavý hřebík, který musí organismus vyloučit hnisavým procesem, nebo zda dodal něco do žaludku, co takovým nemůže zůstat, a organismus musí prodělat všechny procesy, aby to asimiloval - to jsou jen rozdíly ve stupních. Ale platí poznání, že lidský organismus není z této Země, že se může na Zemi udržet jen tím, že se učí přemáhat síly této Země. My totiž nejíme, abychom do sebe dostali to nebo ono jídlo, nýbrž jíme proto, abychom vnitřně vyvíjeli ty síly, které toto jídlo přemáhají. Jíme, abychom kladli odpor silám této Země, a žijeme na Zemi tím, že tento odpor klademe.

Ale postupně bylo toto zapomenuto. Celá věc se vzala materialisticky, a nakonec se jen zkoušelo, zda ta nebo jiná substance v rostlinách poskytuje pomoc. Vše se zatemnilo. Dříve se mohlo pohlížet na jasné éterické tělo, toto tělo bylo pokládáno za člověka. Nyní se již nevidí nic z tohoto světla. Vnímáme jen látkovost a držíme se jen mrtvého světla. Jenže toto mrtvé světlo má pro člověka jen abstraktní pojmy,

poskytuje jen intelektualismus. Proto dnes stojíme na přechodu k nutnosti poznávat světlo novým způsobem. Dříve nesl člověk v sobě vědění, že má světelné éterické tělo. Nyní musíme pěstovat nové poznání ve vnějším světě, zejména ve světě rostlin Goethe učinil v této věci začátek ve své nauce o metamorfózách. Pojal to ovšem ještě celé intelektuálně, abstraktně v pojmech. To se musí stávat stále víc a více obrazným vědomím. Musíme si být vědomi toho, že musíme dospět k tomu, abychom viděli rostliny ve svítících obrazech. Zatímco v dřívějším světlém věku člověk sám svítil, musí v budoucnu příroda kolem nás, nakolik je světlem rostlin, svítit v nejrozmanitějších imaginacích rostlinných forem. Potom budeme také přímo skrze toto záření rostlinných forem nacházet v rostlinách léky. Tato nutnost stojí před námi. Lidé dřívějšího světlého věku zřeli světlo vnitřní, lidem přítomnosti přísluší, aby zřeli ve vnějším světě opět světlo tohoto vnějšího světa.

Toto světlo může být rozdmýcháno, když se noříme stále více do duchovní vědy. Můžete namítnout: V duchovní vědě, antroposofii, přece také čtu jenom pojmy; když čtu „Tajnou vědu v nástinu“, tak čtu v ní jenom pojmy, a nemám přece podnět k tomu, skutečně zřít. A přece, milí přátelé! Tato „Tajná věda“ má dvojí cíl. Nejprve poznáváme to, co v ní stojí, ale to není ještě vše. Pokud jste četli mou „Tajnou vědu“, máte teprve zápalku. Chcete-li mít ale i oheň, pak nestačí si říkat, že zápalka není žádný oheň, nýbrž musíte škrtnout, aby vypadala jako oheň! A když to nejde napoprvé, pak škrtněte podruhé, potřetí atd. Tak tomu je s „Tajnou vědou“, pokud ji čtete jako jinou knihu, potom je právě zápalkou, ale pokud jejím prostřednictvím zažehnete ve své celé bytosti oheň, tu již uvidíte, jak se rozhořívá, i když zpočátku ještě málo. Ale rozhoří se, milí přátelé! A ten, kdo říká, že to má daleko, velmi daleko k tomu, o co vlastně usiluje - k jasnozření, ten právě jen na zápalku pohlíží, nikoli ji zažehuje. Nikdy nevznikne oheň, když na zápalku pouze pohlížíte. Je tomu skutečně tak, že musíme nejprve poznat zápalku, jinak bychom se oddávali pošetilosti, že bychom se mohli zažehnout třeba špendlíkem. Nemůžeme samozřejmě zažehnout oheň špendlíkem, to znamená moderní vědou, ale jen a jen skutečnou zápalkou, tj. duchovní vědou.

Před touto nutností stojí právě dnes lidstvo a ukáže se to nejvíce právě na něčem takovém, jako je lékařské umění a dovednost, zda se najde přechod od pouhého nahlížení na temnotu ve hmotě, jak se to dnes činívá, k nahlížení imaginativnímu, obraznému nazírání pomocí rozžehnuté zápalky, aby se skrze něj poznalo, jak to či ono na člověka působí. Ten, kdo o tom nyní trochu uvažuje, ten si musí říci: Toto stojí před dnešním lidstvem - má vystoupit z temnoty opět do světla, má se učit usuzovat v plné jasnosti.

Chci to objasnit ještě na jednom příkladu. Předpokládejme, že dnešní lékař diagnostikuje rozšíření srdce. Vyšetří pacienta, jak se to dnes dělá a shledá rozšíření srdce. S takovou diagnosou se nemůže mnoho počít. Zkouší se, zda by to či ono nemohlo pomoci, ale není známá žádná objasňující souvislost, to proto, že se tato věc neprohlédá do hloubky. Nahlédneme-li správně do hloubky, ukáže se toto. Předpokládejme, jak jsem vám již častěji vykládal, že člověk svůj organismus vždy po sedmi letech obnovuje. Řekl jsem vám také, jak se toto obnovování děje. Tu jsou

neustále nezpracované látky posílány jaksi ledvinovou soustavou vzhůru nebo také dopředu nebo dolů. Ze soustavy hlavy se uskutečňuje zaoblování (viz obr. 13), takže ustavičně jdou ze soustavy hlavy takové vlny (modře), které ovlivňují formu, a ze soustavy ledvinové se uskutečňují takové vlny, které jsou vlnami lámány (červeně) a formovány čtyřikrát rychleji.

Vezměte takový orgán, jako je srdce. Také zde se uskutečňuje přibližně za sedm, osm let u každého člověka taková výměna. Srdce je obnovováno, je nově vytvářeno. To, co vidíte na svých nehtech, že rostou směrem ven. stále dorůstají, když je stříháme, tak je tomu u celého člověka, že ze středu obnovuje materii. Uvažme ale, že by ryt mický člověk nebyl v pořádku, že je tomu tak, že pro jeho organisaci vystřelují příliš rychle paprsky ze soustavy ledvinové, že teda není správný poměr 4:1. To u každého člověka kolísá, každý člověk je v tomto ohledu individualitou, ale tak je tomu se zřetelem na jeho celou lidskou konstrukci. Předpokládejme tedy, že to není v pořádku a že sem z ledvinové soustavy bije příliš rychlé vyzařování. Co tím nastane?

Tím může totiž nastat toto. Obnovovací proces se děje stále, a předpokládejme, že dříve, než je staré srdce zcela odbouráno, je tam zasunuto již nové srdce (červená). Tu se to děje příliš rychle. Probíhá-li obnovovací proces příliš rychle, tak se dostávají takové jevy, jako je rozšíření srdce. A ze všeho nejdříve budete moci při začínajícím rozšiřování srdce prokázat, že není něco v pořádku na činnosti ledvin. Když berete vážně tyto věci o obnovování člověk za sedm, osm let, tu shledáte, že když je již po šesti letech hotovo to, co se má obnovit, tak to staré není ještě dostatečně odsunuto a orgán se rozšiřuje, nebo má přinejmenším tendenci k rozšíření. Takto se musíme učit na věci pohlížet, učit se pohlížet na vše v živoucím pohybu. To stojí před námi. Musíme především vidět to, co se vždy jen ohraničovalo. Jak dnes lékař dělá diagnosu?

Dnešní lékař diagnostikuje tak, že nejraději zevně zaznamenává kontury srdce, právě to, co je hotovým orgánem. Nezáleží však příliš na tom pohlížet na to, jaký je hotový orgán, neboť to je ten orgán, který odplývá a je nahrazován. A v tomto odcházení a nahrazování je vnitřně něco pohyblivého. Když to nakreslím, tak je to v podstatě jako když nakreslím blesk - je to v neustálém pohybu. Musím tedy pojímat člověka v jeho živoucím procesu, a ten nalézám jen tehdy, když rozumím celému světu a z tohoto světa člověku.

Tak to stojí před námi. Vše musí přecházet do pohyblivého poznání. S touto pohyblivostí musíme začít už ve škole. Je to něco špatného, když udržujeme děti ve škole v nepohyblivosti. Pro mne je například něčím velmi tíživým, když děti mají nějaký hotový trojúhelník, s nímž pak dělají všelijaké věci. Tato nehybnost je špatná. Potřebujeme mít něco takového, abychom mohli trojúhelníkem posunovat. Jde o to, aby dítě dostalo správnou představu, že vše se má uchopovat jen v pohybu.

Je ovšem strašně těžké dohodnout se s těmi, kteří chtějí mít nej raději svůj klid, a nestojí o to, aby mohli být jako lidé činní. Je těžké dohodnout se s takovými lidmi, kteří chtějí mít svůj klid a svátý pokoj, a kteří se zlobí, když jsou děti neposedné a ještě by měly mít „neposedné“ vyučovací pomůcky - to je ovšem něco strašného. Ale je tomu tak, že musíme přejít k něčemu živoucímu. Když to vše shrneme, vyplyne z toho

požadavek vkročit do jasného, světlého věku. Musíme z temného věku vystoupit do věku jasně světlého.

A protože to lidé nedovedou, to znamená - namlouvají si, že to nedovedou, ve skutečnosti to lidé nechtějí, protože rádi lpí na starém a nechce se jim vstoupit do něčeho nového; a protože staré není již přiměřené, proto je tomu tak, že prožíváme strašlivé katastrofy v současnosti. A budeme je prožívat ještě více, když se lidé nebudou chtít obtěžovat vstoupit do něčeho nového. To, co vystupuje jako katastrofa, to je přece reakcí temného věku, který již do přítomnosti nepatří. Ale je ovšem strašně obtížné nalézt pochopení, vnímáme nanejvýš v protikladu stáří a mládeži něco takového, jako je tušení nového světlého věku. Mládež zpravidla říká: Ach ti staří, to jsou šosáci!

Také to má své předchůdce. Velký německý filosof Johann Gottlieb Fichte (1762-1814) to tušil předem, když vyslovil klasický výrok, že by se všichni třicátníci měli pobíjet, protože člověk je vlastně jen do svého třicátého roku slušným. Toto je slavný Fichtův výrok, a jelikož Goethe byl v době, kdy jej Fichte vyslovil, již podstatně starší, tak se strašně rozzlobil, a celou tuto nauku ve svém druhém díle Fausta zesměšnil⁸. Tak shledáváme, že mládež je sice srozuměna s tím, že starší lidé jsou šosáci, ale nesmí se to brát příliš vážně, protože mládež to činí až do jistého věku, a potom se zpravidla rovněž stává (ještě větším) šosákem, než byli ti staří lidé. Věci musí být také z této stránky pojímány vnitřně.

Míním tedy, že si můžeme vybrat: buď spenglerismus, to znamená zánik Západu, nebo se budeme muset obtěžovat přizpůsobit se nově nadcházejícímu věku světla proti temnotě, v níž byli lidé vůči kosmu jako dešťovky. Jinak tomu není. Ale v dějinách po jistou dobu musel být člověk jako dešťovka, neboť jinak by ho světlo uchvátilo do své moci Mohl si svou svobodu vydobýt jen v temném věku, a to teprve na konci temného věku, v novější době. Mohl si svou svobodu vydobýt jen tím, že světlo ho nechalo nedotčeným, že mohl vést život dešťovky.

Ale řekl jsem vám, že lidé staršího světlého věku přijímali především světlo světa rostlin. Rostliny pily jaksi kosmické světlo a člověk pil světlo z poháru, který mu podávaly rostliny. My dnes máme jen světlo mrtvé. Ale na paprscích tohoto mrtvého světla sestoupil kdysi Kristus a uskutečnil mystérium Golgaty. To je velké světové tajemství novější doby. Sice máme mrtvé světlo, to nás nemůže učinit nebesky blaženými. Ale na paprscích mrtvého světla sestoupil Kristus na Zem a uskutečnil mystérium Golgaty. I když máme mimo sebe mrtvé světlo, můžeme v sobě oživit Krista. A majíce Krista správným způsobem v sobě, ožívujeme všechno světlo na Zemi kolem nás, vnášíme život do mrtvého světla, působíme sami oživujícím způsobem na světlo. To znamená, že musíme vstoupit do nového věku světla se správným Kristovým impulsem. Popírání Kristova impulsu je v podstatě tím, co lidi odvrací od toho, aby správně viděli, jak temný věk přechází do věku světlého. Je tomu tak. Když rostlina vyrůstá ze Země, tak vyvíjí, jak jsem vám již ukázal, nahoře semeník ještě se silami z minulého roku, jen okvětní lístky vyrůstají ze světla tohoto roku. To, co rostlina vytahuje ze Země, je vlastně z předešlého roku. Takže to bylo velmi konzervované světlo, co dávaly rostliny lidem kdysi ve starém světlém věku.

Musíme právě nalézt možnost pojímat ve světě mrtvé světlo tím rozpolcením srdce, které v nás vzniká, když přijímáme sílu Kristovu v živoucím nazírání na mystérium Golgaty. Potom oživíme, jak jsem to vylíčil, světlo. To ale můžeme jen tehdy, když usilujeme pohlížet na všechny věci tak, jak jsem se pokusil vám to v těchto přednáškách vysvětlit.